

**Forslag til Natura 2000-handleplan
2016–2021**

**Suså, Tystrup-Bavelse Sø,
Slagmosen, Holmegårds Mose og
Porsmosen**

Natura 2000-område nr. 163

**Habitatområde H145, H146 og H194
Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93**

Titel: Forslag til Natura 2000-handleplan – Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen

Udgiver: Næstved, Sorø, Ringsted og Faxe Kommuner

År: 2016 **2. planperiode – Udarbejdet 01.09.16**

Forsidefoto: Øvre Suså ved Hjelmsøllille. Næstved Kommune.

Kort: © Kort & Matrikelstyrelsen / KMS – COWI

Fotos Næstved Kommune, med mindre andet er nævnt i teksten.

Må citeres med kildeangivelse.

NÆSTVED

Indholdsfortegnelse

Resumé	4
Baggrund	6
Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan	8
Eksempel på indsats gennemført i perioden 2010-15:.....	11
Indsatser fordelt på aktør	15
Prioritering af den forventede indsats	17
Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse.....	18
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	19
Bilag 2: Indsatsprogram fra den statslige Natura 2000-plan	20
Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag	22
Bilag 4: Kortbilag.....	25

Tue med tranebær, hedelyng, klokkel yng, rosmarinlyng og spagnum i Holmegårds Mose.

Resumé

Natura 2000-området Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen er specielt udpeget på grund af en væsentlig tilstedeværelse af naturtyperne højmose, avneknippemose, indlandssalteng, kildevæld og vandløb samt arterne tykskallet malermusling, pigniserling, lys skivevandkalv, engsnarre og havørn.

Omkring 83 km af Susåen er udpeget fra tæt ved dens udløb lidt vest for Rønnede til Næstved by. Det dækker et samlet areal på 4.084 ha. Udover selve Susåen er de store naturområder, der ligger langs med åen, udpeget som Natura 2000-område. Fra mosekomplekset med Gødstrup Engsø, Porsmosen, Holmegårds Mose, Gammellung og Tuerne, dernæst Tystrup-Bavelse Sø og ved Næstved er Slagmosen og Rådmandshaven udpeget.

I den første planperiode er der gjort en stor indsats for højmose i Holmegårds Mose, dels via rydninger og dels via hydrologiske ændringer (vandstandshævning). Desuden er naturtyperne indlandssalteng, rigkær, tidvis våd eng og kalkrigt overdrev blevet plejet med rydning og græsning. For arterne har indsatsen været koncentreret om vandhuller, som bl.a. er til gavn for ynglende stor vandsalamander.

Resumé for fuglebeskyttelsesområder:

Handleplanen for Natura 2000-området beskriver den indsats der skal igangsættes i de to fuglebeskyttelsesområder Holmegårds Mose og Porsmosen (F91) samt Tystrup-Bavelse Sø (F93) inden udgangen af 2021.

For Holmegårds Mose og Porsmosen er målet, at bevare og fremme bestandene af de fuglearter, som området er udpeget for at beskytte. Det drejer sig om arterne rørdrum, sædgås, rørhøg, engsnarre, mosehornugle, sangsvane, havørn, plettet rørvagtel og trane. Der skal især arbejdes med at sikre egnede levesteder for plettet rørvagtel, rørdrum og rørhøg gennem optimale vandstandsforhold og en hensigtsmæssig drift.

For Tystrup-Bavelse Sø er målet at bevare og fremme bestandene af de fuglearter, som området er udpeget for at beskytte. Det drejer sig om arterne sædgås, kongeørn, isfugl, havørn og engsnarre.

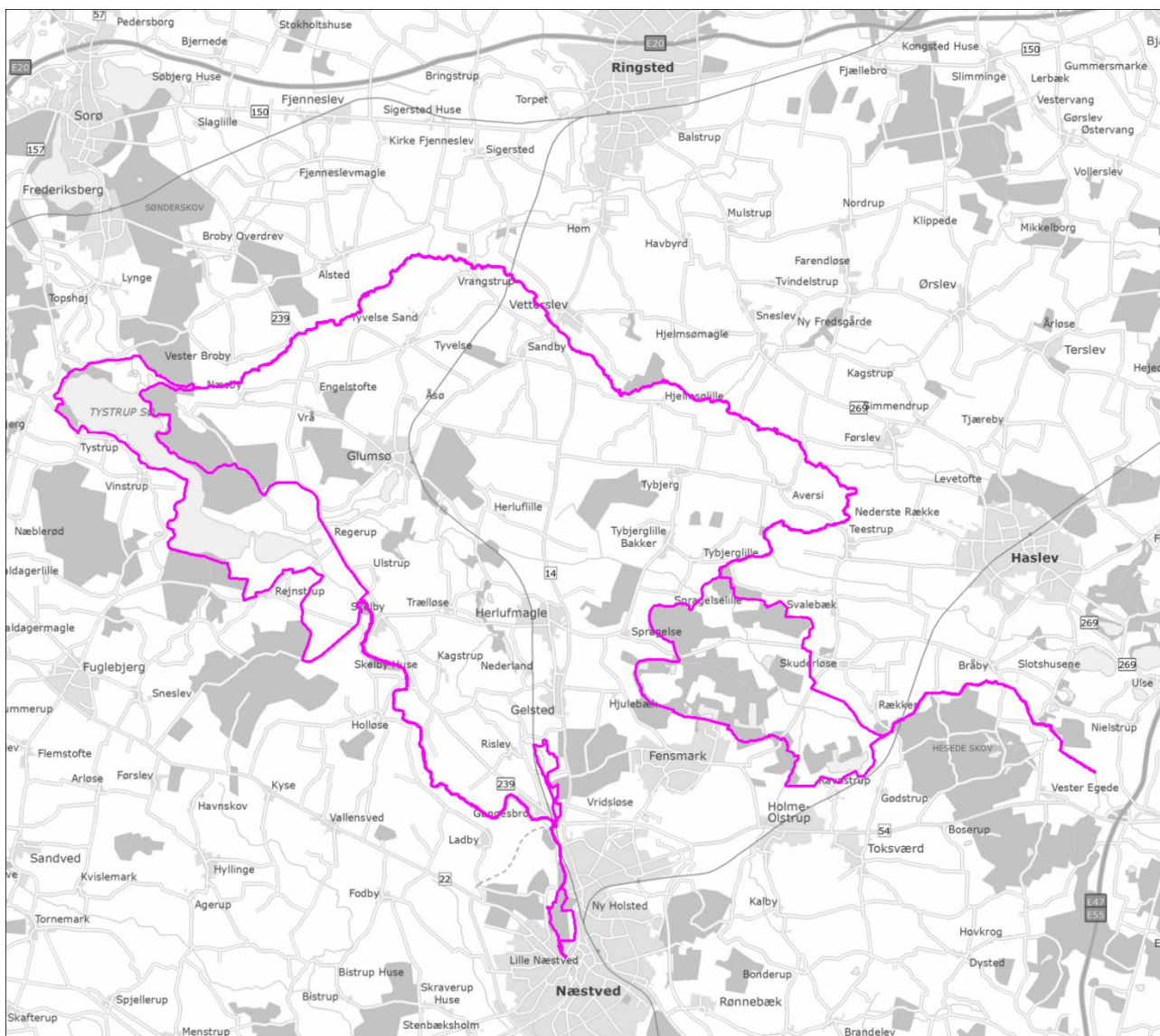
Resumé for habitatområder:

Handleplanen for Natura 2000-området beskriver den indsats der skal igangsættes i de tre habitatområder Suså med Tystrup-Bavelse Sø (H194), Rådmandshaven (H146) og Holmegårds Mose (H145) inden udgangen af 2021.

Målet er at bevare og fremme de naturtyper og arter, som områderne er udpeget for at beskytte. Der vil i Susåen med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen i særlig grad skulle ske en indsats for naturtyperne vandløb med vandplanter, indlandssalteng, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær samt for arten tykskallet malermusling. For Holmegårds Mose er målet at genskabe den aktive højmose. Der skal også gøres en indsats for at reducere de invasive arter i området, bl.a. kæmpebjørneklo.

Indsatserne udføres af kommunerne, Naturstyrelsen og lodsejerne i området, og de gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en

række tilskudsordninger, der kan hjælpe til at finansiere flere indsatser. Disse kan søges gennem NaturErhvervstyrelsen.

Oversigtskort over Natura 2000-område nr. 163

Baggrund

Styrelsen for Vand og Naturforvaltning (SVANA) har udarbejdet Natura 2000-planer for de 252 udpegede beskyttelsesområder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte beskyttelsesområde og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2016–2021. Natura 2000-planerne kan ses på SVANA's [hjemmeside](#).

Hvordan kommunerne vil opfylde Natura 2000 planernes mål, beskrives i en handleplan, hvor der opstilles en række indsatser, der skal lede til målopfyldelse, og som kommunerne skal arbejde på at gennemføre. Denne handleplan er udarbejdet af Faxe, Næstved, Ringsted og Sorø Kommuner på grundlag af Natura 2000-plan nr. 163 for Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Planlægningen for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer varetages dog af SVANA og gennemføres hvert 12. år. Skovhandleplaner 2010-21 gælder således fortsat. Kommunerne og SVANA er hver især ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af år 2021.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i et Natura 2000-område, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne drifts- og plejeplaner. Inden for dette Natura 2000-område er 89 ha. ejet af staten, og drift af disse områder varetages af Naturstyrelsens lokale enheder. Naturstyrelsen ønsker selv at udarbejde drifts- og plejeplaner for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1. Herudover indgår denne drifts- og plejeplanlægning for offentlige arealer kun i handleplanens tabel 6.

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24. september 2009 med senere ændringer), bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner af 27. juni 2016) og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (bekendtgørelse nr. 946 af 27. juni 2016).

Den kommunale handleplan skal ifølge lovgivningen indeholde:

- En prioritering af kommunalbestyrelsens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag
- De forventede initiativer, som kommunalbestyrelsen vil tage for at gennemføre Natura 2000-planen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsten mellem kommunale myndigheder, Miljø- og Fødevareministeriet og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er gennemført.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

Indsatserne beskrevet i handleplanerne udføres af lodsejere i området og gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Som hjælp til at finansiere flere af disse indsatser, kan lodsejere benytte en række tilskudsordninger, som kan søges gennem NaturErhvervstyrelsen.

For nærmere information henvises til [NaturErhvervstyrelsen](#) og for skovbevoksede arealer til [SVANA](#).

De kommunale handleplaner skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen, for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen, og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner.

Den kommunale Natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer (lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Handleplanerne har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i de miljøvurderede Natura 2000-planer. Da handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, er det kommunernes vurdering, at der ikke er behov for en fornyet miljøvurdering.

Nye slyng graves ved genslyngning af mellemste Suså. Foto Naturstyrelsen.

Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan

De kommunale handleplaner for første planperiode har været gældende siden udgangen af 2012. Kommunerne har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre de indsatser, der blev beskrevet i Natura 2000-handleplanen for planperioden 2010-2015.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de kommunale realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området. Private indsatser fremgår ikke af skemaet. Indsatsen i Holmegårds Mose udført af Naturstyrelsen fremgår heller ikke af tabel 1, det drejer sig om rydning af 109 ha birkeopvækst og græsning af 24 ha.

Tabel 1. Følgende projekter er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler. I parentes er angivet den totale indsats fra handleplanen for 2010-15:

Næstved Kommune	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
	Udvidelse af naturtyper (7-18 ha)	-	18 ha realiseret 55% finansieret via Natur og Miljøprojekter fra landdistriktsmidlerne
	Etablering af græsning/høslet (ca. 20 ha)	-	55 ha realiseret 55% finansieret via Natur og Miljøprojekter fra landdistriktsmidlerne
	Forbedret hydrologi i rigkær og skov (ca. 7 ha)	-	0 ha
	Rydning af opvækst, træer og buske (ca. 20 ha)	-	13,5 ha realiseret 55% finansieret via Natur og Miljøprojekter fra landdistriktsmidlerne
	Skovnaturtypebevarende drift og pleje (ca. 3 ha)	-	0 ha
	Restaurering/nyetablering af vandhuller for stor vandsalamander (12 stk.)	-	15 stk. realiseret 55% finansieret via Natur og Miljøprojekter fra landdistriktsmidlerne
	Ynglelokaliteter for isfugl (1 stk.)	-	1 stk.
	Artsindsats for øvrige arter (1040-1100 ha)	-	0 ha
	Facilitering af græsning og rydning	-	25,7 ha
Sorø Kommune	Rydning af uønsket opvækst i lysåben natur (ca. 0,05 ha)	-	0 ha
	Forbedret hydrologi i kilder (< 1 ha)	-	0 ha
	Græsning/høslet i lysåben natur (ca. 1 ha)	-	0 ha
	Skovnaturtypebevarende drift og pleje (ca. 0,5 ha)	-	0 ha
	Udvidelse af naturtyper (7-18 ha)	-	0 ha
	Restaurering/nyetablering af vandhuller for stor vandsalamander (2 stk.)	-	7 stk. realiseret 55% finansieret via Natur og Miljøprojekter fra landdistriktsmidlerne
	Ynglelokaliteter for isfugl (1 stk.)	-	1 stk.

Faxe Kommune	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
	<i>Rydning af uønsket opvækst i lysåben natur (0-35 ha)</i>	-	0 ha
	<i>Græsning/høslet i lysåben natur (0-20 ha)</i>	-	0 ha
	<i>Skovnaturtypebevarende drift og pleje (0-35 ha)</i>	-	0 ha
	<i>Forbedring af hydrologi i skovnaturtyper (0-5 ha)</i>	-	0 ha
	<i>Artsindsats for arter foruden isfugl og padder (0-30 ha)</i>	-	0 ha

Tabel 2. Følgende projekter er finansieret gennem landdistriktsmidler og er faciliteret af kommunerne:

Næstved Kommune	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
	Etablering af optimale vandstandsforhold	-	16,5 ha forundersøgelse gennemført. Realisering ikke mulig pga. fysiske forhold.

Tabel 3. Der er iværksat følgende Life-projekter:

Næstved Kommune	<i>LIFE Holmegårdsmose (Naturstyrelsen), højmosse.</i>
Næstved Kommune	<i>Life "SemiAquatic". Projektet skal være med til at sikre gunstig bevaringsstatus for de padder og krybdyr, herunder klokkefrø, engfugle, naturtyper og insekter, som er omfattet af habitatbeskyttelsen for området. Ansøgt i 2015.</i>
Faxe Kommune	<i>LIFE Rigkilde. Indsats for at sikre god naturtilstand for de lysåbne naturtyper rigkær og avneknippemose. Virkemidlerne er rydning, hegning og afgræsning samt evt. genskabelse af naturlig hydrologi. Projektperioden løber fra 2015-2019.</i>

Ud over de ovennævnte indsatser har kommunerne søgt at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

Kommunerne oplyser om NaturErhvervstyrelsens støtteordninger til naturpleje på deres hjemmesider.

"Life Korridor" Sorø Kommune, Næstved Kommune og Naturstyrelsen Fyn mv. har ansøgt om midler til at gennemføre projektet "Life Korridor", med det formål at sikre bestande af bilag II og IV arter, samt at skabe forbindelse mellem bestandene i forskellige habitatområder. Ansøgningen blev ikke imødekommet af Naturstyrelsen centralt.

Ringsted Kommune har vedtaget en indsatsplan for bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo i hele kommunen for 2013 – 2022, og kommunen understøtter naturinteresser og pleje af arealerne med opsætning af hegn og kontakt til dyreholdere. Ringsted Kommune arbejder i samarbejde med Næstved Kommune for etablering af et fosforvådområdeprojekt langs med Susåen, som vil forbedre de fysiske forhold for vandløbet.

Faxe Kommune har udarbejdet indsatsplan for bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo for 2013-2023. Planen omfatter hele Faxe Kommune.

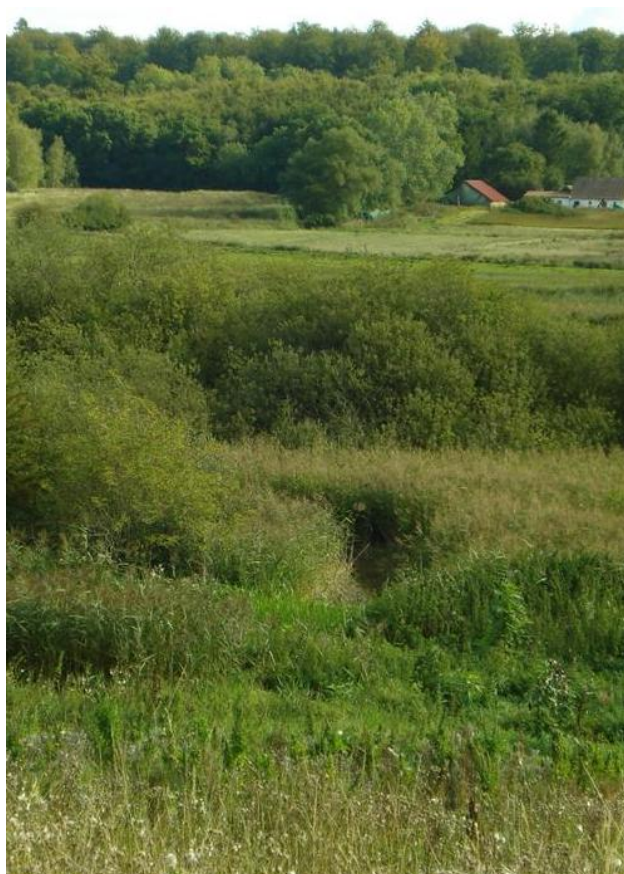
Næstved Kommune har udarbejdet indsatsplan for bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo for 2013-2022. Planen omfatter den nordøstlige del af kommunen, og dermed den øvre del af Susåen.

Sorø Kommune har afholdt offentligt møde for lodsejere og borgere i juni 2012 og uddelt/rundsendt årlige foldere om NaturErhvervstyrelsens støtteordninger til relevante lodsejere i området. Kommunen har vedtaget indsatsplan for bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo i hele kommunen (siden 2011), og understøtter pleje af arealerne med bl.a. kontakt til dyreholdere og fundraising af projektstøtte.

Eksempel på indsats gennemført i perioden 2010-15:

Slagmosen lige nord for Ganges Bro ved Næstved er en mose bl.a. med de helt særlige naturtyper rigkær og indlandssaltenge. Naturtyper som er sårbare overfor tilgroning og ændringer i afvandingen. Store dele af mosen er blevet hegned med støtte fra Natur- og Miljøprojekter under 280 mio. kr. puljen. Sammen med eksisterende hegn er der således kommet græsning på det meste af mosen.

Næstved Kommune har søgt tilskud til hegn mv. på vegne af lodsejerne, som er gået sammen om at få græsning på arealerne. Der er blevet gennemført en forundersøgelse for at undersøge, om de hydrologiske forhold kan forbedres i vandløbet Valmosegrøften, som gennemskærer området. Forundersøgelsen konkluderede imidlertid, at hydrologien ikke kan forbedres, da området er ret fladt, så store områder vil blive påvirket hvis vandløbet ændres. Det er vigtigt, at græsningen i området fastholdes, når græsningsaftalerne udløber i 2020.

Billeder fra Slagmosen nord for Næstved. Til venstre ses området uden græsning og til højre ses et af rigkærene efter at der igen er kommet græsning med køer.

Behov for indsatser

Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 163, Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen, beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogram og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan kan ses i bilag 2, mens naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget fremgår af bilag 3.

På baggrund af Natura 2000-planen har kommunerne vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Hvor handleplanen for planperioden 2010-2015 ikke er gennemført i sin helhed, indgår den udestående indsats i opgørelsen over behovet for konkrete forvaltningstiltag.

Tabel 4. Behov for forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede forvaltningstiltag og metoder		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper*	Rydning af uønsket opvækst	122,5 ha	Op til 69,3 ha	127,8-191,8 ha
	Forbedring af hydrologi	252 ha	55 ha	307 ha
	Græsning eller høslæt	62,3 ha	Op til 29,6 ha	62,9-91,9 ha
	Invasive arter	0 ha	33-66 ha	33-66 ha
Skovnaturtyper uden fredskovspligt*	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	0 ha	0 ha	0 ha
	Urørt skov	0 ha	0 ha	0 ha
	Forbedring af hydrologi	0 ha	0 ha	0 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

Luftfoto af Holmegårds Mose. Der er blevet ryddet store områder af skovbevokset tørvemose for at genskabe højmosen. Rydningen har været en del af et LIFE-projekt, som Naturstyrelsen har gennemført i planperioden. Naturstyrelsen har ansøgt og fået et nyt LIFE projekt, for at følge op på den igangværende indsats. Foto Naturstyrelsen.

Arter

I tabel 5 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for arterne på udpegningsgrundlaget (jf. bilag 3) udover indsatsen for naturtyperne, som i mange tilfælde også vil gavne arterne.

Antal angivet i tabel 5 er potentielle brutto-antal. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering.

Tabel 5. Behov for forvaltningstiltag for arter udover indsatser for naturtyper*

Forventede forvaltningstiltag og metoder	Skøn over behov:		
	Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Vandløbsrestaurering for tykskallet malermusling	-	0-5 km	0-5 km
Nye vandhuller og oprensning af vandhuller	12 stk.	15- 34 stk.	27-46 stk.
Forbedring af levested for lys skivevandkalv	-	Ca. 1-3 stk.	Ca. 1-3 stk.
Forbedring af yngleområder for plettet rørvagtel	-	1-2 områder	1-2 områder
Forbedring af yngleområder for rødtrum	-	0-5 områder	0-5 områder
Øvrige yngle og trækfugle	-	x	x

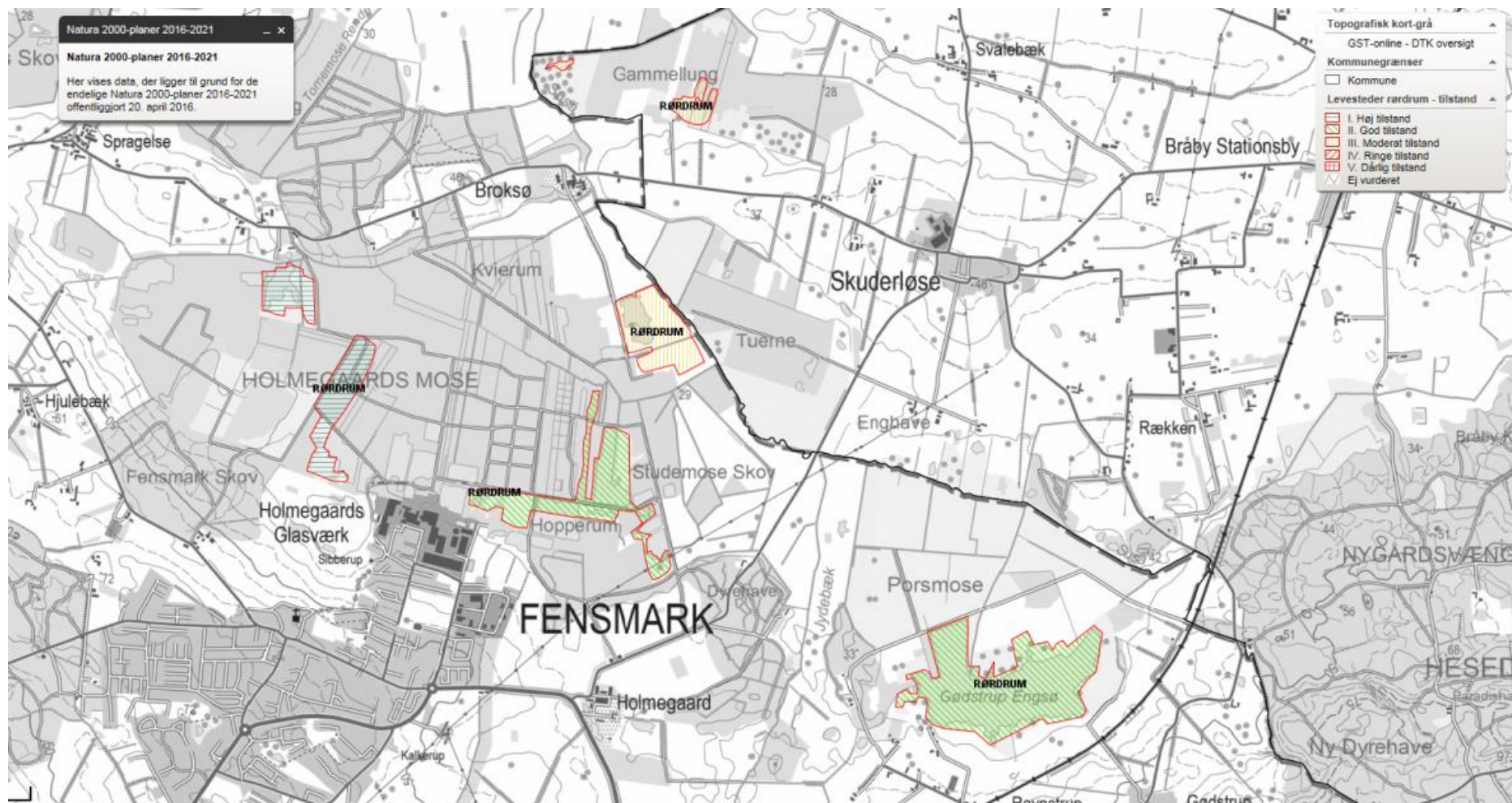
* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1.

Susåen har tidligere huset en stor bestand af Tykskallet malermusling, men ligesom i mange andre vandløb, har regulering af åens forløb og forurening af åens vand ledt til stærk tilbagegang i bestanden. Tykskallet malermusling har tidligere været udbredt i mange af de store vandsystemer i Danmark, men Suså systemet er nu det eneste sted på Sjælland, hvor der resterer en bestand. Den rest der er tilbage af bestanden, findes nu næsten udelukkende i Torpe Kanal der har udløb i den østlige del af Bavelse Sø.

Næstved Kommune har ansøgt, og fået tilsagn til et LIFE projekt om forbedring af leve- og yngleområder for tykskallet malermusling. Det er pt. ikke besluttet om projektet skal sættes i gang.

Tykskallet malermusling er afhængig af, at der er specielle fiskearter på den givne vandløbsstrækning, da muslingens larver er afhængige af at kunne sidde i fiskenes gæller indtil de er klar til at sætte sig på bunden af vandløbet. Disse fiskearter har tidligere har været på netop strækningen omkring Holløse Mølle, og projektet har derfor bl.a. til formål at genskabe disse fiskearters levesteder. Muslingen kræver de faldforhold der findes på strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle, hvis Holløse Mølle fjernes og Susåens naturlige fald dermed genskabes. Ved at forbedre bundsubstratet ved udlæg af groft sand, grus og sten, kan muslingens levesteder genskabes på hele projektstrækningen.

Kortet er en gengivelse af statens Natura 2000 plan for nr. 163. De kortlagte levesteder for rørdrum er i god og høj tilstand i Holmegårds Mose og Gødstrup Eng, hvorimod levestedet i Porsmosen og Gammellung er i moderat tilstand. Rørdrum er en mose/rørskovsfugl, som bruger store rørskove (gerne over 15 ha) med høj vegetation, hvor jorden er fugtig og der ikke er afvandet og grøftet som foretrukne yngleområde (kilde: "Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle" DCE rapport nr. 114, 2014).

Indsatser fordelt på aktør

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Retningslinjerne er gengivet i bilag 2.

Det kan både være handleplanmyndighederne og Naturstyrelsen, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor angiver tabel 6 den aftalte opgavefordeling mellem handleplanmyndighederne og Naturstyrelsen i Natura 2000-området. Baggrunden for at Naturstyrelsen skal følge op på nogle af indsatserne er, at styrelsen er plejemyndighed for Holmegårds Mose.

Tabel 6. Fordeling af opgaver mellem handleplanmyndighed og Naturstyrelsen.*

Indsats		Handleplanmyndighed				Plejemyndighed i Holmegårds Mose	Total
		Næstved Kommune	Sorø Kommune	Faxe Kommune	Ringsted Kommune	Naturstyrelsen	
Sikring af habitatnatur mod tilbagegang**	Højmose	0 ha	-	-	--	25 ha	25 ha
	Tidvis våd eng	9 ha	-	1,5 ha	-	-	10,5
	Rigkær	4,8 ha	-	1,4 ha	-	-	6,2
	Indlandssalteng	0,4 ha	-	-	-	-	0,4
	Kalkoverdrev	7,6 ha	-	-	-	-	7,6
Lysåbne naturtyper	Rydning af uønsket opvækst	18,8 ha	0 ha	Op til 29 ha.	-	109-144 ha	127,8-191,8 ha
	Forbedring af hydrologi***	0 ha	0 ha	0 ha	-	307 ha	307 ha
	Græsning eller høslæt	38 ha	0,6 ha	Op til 29 ha	-	24 ha	62,9-91,9 ha
	Invasive arter	Op til 49 ha	0 ha	Op til 17 ha	0 ha	0 ha	Op til 66 ha
Skovnaturtyper uden fredskovspligt	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	0 ha	0 ha	0 ha	-	0 ha	0 ha
	Urørt skov	0 ha	0 ha	0 ha	-	0 ha	0 ha
	Forbedring af hydrologi	0 ha	0 ha	0 ha	-	0 ha	0 ha
Udvidelse af levesteder for arter	Vandløbsrestaurering for tykskallet malermusling	0-5 km	0 km	0 km	0 km	-	0-5 km
	Nye og oprensning af vandhuller	27 - 42 stk.	0-2 stk.	0-2 stk.	-	-	27-46 stk.
	Forbedring af levested for lys skivevandkalv	ca. 1-3 stk.	-	-	-	0 stk.	ca. 1-3 stk.
	Forbedring af yngleområder for plettet rørvagtel	1 stk.	-	0-1 stk.	-	-	1-2 stk.
	Forbedring af yngleområder for rørdrum	0-4 stk.	-	0-2 stk.	-	-	0-5
	Øvrige yngle- og trækfugle	x	-	-	-	-	x

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

** Antal ha som pt. ikke er i en god tilstand, indsats fra områdespecifik retningslinje.

*** Støtteordning udgår i 2017.

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2016-2021 har fokus på:

- Sikring af naturpleje
- Færdiggørelse og sikring af indsats fra planperioden 2009-2015
- Sammenhæng i naturen
- Levesteder for ynglefugle og bekæmpelse af invasive arter.

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden skal ske på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete forvaltningstiltag (se tabel 4 og 5). Den nedenstående prioritering vil således afspejle den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

- *Større og mere komplekse indsatser.*
Større og mere komplekse indsatser prioriteres tidligt i planperioden for at kunne nå at gennemføre indsatsen f.eks. LIFE
- *Indsatser som allerede er i gang*
Færdiggørelse og sikring af indsatser fra planperioden 2009-2015. Her er der allerede en dialog med lodsejerne og der er også gang i en naturpleje.
- *Nye arter og nye områder*
Indsats for ynglefugle og invasive arter vil prioriteres midt eller sidst i perioden.

Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Faxe, Næstved, Ringsted og Sorø kommuners hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i tabel 7, og i den forbindelse tager kommunerne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 7 viser kommunernes plan for interessentinddragelse, men der kan ske ændringer hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 7. Forventet plan for interessentinddragelse

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Kommune
<i>Orientering af Grønne Råd/Naturråd om projektstatus</i>	<i>Kommunerne afholder møder 3-4 gange årligt</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Sorø, Næstved, Faxe og Ringsted Kommune</i>
<i>Dialog med interesseorganisationerne og borgerne</i>	<i>Kommunen afholder møder og markvandring, hvor interesserede borgere kan høre om Natura 2000 handleplanerne, de muligheder planerne giver samt om aktuelle projekter</i>	<i>Er påbegyndt. Løbende orientering i hele planperioden.</i>	<i>Næstved Kommune</i>
<i>Lodsejer dialog</i>	<i>Berørte og relevante lodsejere vil blive kontaktet med henblik på at medvirke til planens gennemførelse</i>	<i>Løbende i hele planperioden</i>	<i>Næstved, Faxe og Sorø Kommune</i>
<i>Vandløbsrestaurering af Susåen ("LIFE Tykskallet Malermusling")</i>	<i>Offentlige møder og dialog med lodsejerne og de grønne organisationer.</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Næstved Kommune</i>
<i>Life "SemiAquatic"</i>	<i>Lodsejerkontakt ifm. registrering af bestande. Lodsejerkontakt med henblik på vandhulsetablering og driftsaftaler</i>	<i>2016-17 2017-20</i>	<i>Næstved Kommune</i>
<i>Plejeplan for Sønderkov Overdrev</i>	<i>Dialog med lodsejer og dyreholder om græsning og rydning. Opfølgning på igangværende indsats.</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Næstved Kommune</i>
<i>Mose og Engfugle</i>	<i>Information om arter og støtteordninger</i>	<i>Sidst i perioden</i>	<i>Næstved og Faxe Kommune</i>
<i>Opfølgning på de plejeaftaler (MVJ), som udløber i planperioden</i>	<i>Dialog med lodsejere</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Næstved og Faxe Kommune</i>
<i>Indsats for vandhuller</i>	<i>Kommunalt samarbejde med de lokale jagtforeninger og Danmarks Jægerforbund om udsætning og fodring af vildt</i>	<i>2016-18</i>	<i>Næstved Kommune</i>
<i>Begrænsning af ræve og mink</i>	<i>Kommunalt samarbejde med de lokale jagtforeninger og Danmarks Jægerforbund</i>	<i>2016-20</i>	<i>Næstved Kommune</i>
<i>Ny indsats i Tamosen</i>	<i>Dialog med lodsejere om pleje</i>	<i>2017</i>	<i>Sorø Kommune</i>

Projekterne gennemføres ved frivillige aftaler, og derfor er det i mange tilfælde ikke på nuværende tidspunkt muligt at beskrive, hvornår projekterne fysisk bliver udført. Kommunerne vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Naturstyrelsen vil som opfølgning på Natura 2000-planer senest 17.januar 2017 levere resumeer af plejeplaner for Naturstyrelsens arealer.

Næstved Kommune har lavet en plejeplan for Sønderskov Overdrev:

Nord for Holmegaards Mose ligger Sønderskov Overdrev, som er et værdifuldt og fredet naturområde på ca. 26 hektarer. Området blev i 1991 fredet pga. et enestående plantesamfund, som kommer til udtryk i områdets mosaik mellem tørre overdrevsområder, fugtige enge og småskove. Området indgår som en del af Natura 2000-området og Næstved Kommune har udarbejdet en plejeplan, som skal sikre at arealerne bliver bevaret og plejet. Der er i denne plejeplan særlig fokus på at bevare overdrevet og engene og deres artsrigdom.

På denne baggrund er der etableret græsning på de åbne dele af arealet, gammelt pigtråd er fjernet og nyt el-hegn er blevet sat op. Projektet er finansieret af Næstved Kommune, Det Europæiske Fællesskab og ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Rank viol vokser i Sønderskov Overdrev. Planten er typisk for habitatnaturtypen tidvis våd eng (6410). Tidvis våde enge findes hvor grundvandsstanden er svingende og ekstensiv græsning holder områderne lysåbne. Naturtypen bliver meget artsrig på kalkbund, og mere domineret af blåtop og siv på voksesteder uden kalk i undergrunden.

Bilag 2: Indsatsprogram fra den statslige Natura 2000-plan

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Ferskvandsnaturtyperne vandløb med vandplanter og kransnålalgesø, er med Susåen og Tystrup Sø vigtige elementer, der binder dette Natura 2000-område sammen. Vandløbet med sine markante søer er, udover at være stoftransportør, også levested og spredningsvej for en lang række planter og dyr. Vandløbssystemet skal bl.a. være egnet for tykskallet malermusling. Genopretning af højmoser og de særlige hydrologiske forhold, der gør sig gældende for denne naturtype, er i fokus i Holmegårds Mose. Af Natura 2000-områdets øvrige terrestriske naturtyper er især indlandssalteng meget speciel og sjælden på det biogeografiske niveau og kræver derfor særlig opmærksomhed. Det samme gælder for fuglen engsnarre, som findes i området med en større andel af den samlede danske bestand af arten.

- Genopretning af naturtypen aktiv højmoser har højeste prioritet i Holmegårds Mose. Genopretning af højmoser forudsætter hydrologisk integritet for hele området og medfører en betydelig udvidelse af det lysåbne areal.
- Vandløb (Susåen) sikres god struktur og vandkvalitet som godt levested for specielt tykskallet malermusling.
- Søerne sikres god vandkvalitet og opretholdes som gode fourageringsområder for bl.a. sangsvane, sædgås og troldand, over for hvilke Danmark har et særligt internationalt ansvar.
- Det prioriteres højt at opnå gunstig bevaringsstatus for tykskallet malermusling og naturtypen indlandssalteng, der begge kun findes få andre steder i landet.
- Naturtyperne kalkoverdrev (med vigtige forekomster af orkidéer), surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær er truede og sikres forbedret tilstand. Lys skivevandkalv og mosehornugle er ligeledes truede, og arternes levesteder sikres forbedret tilstand.
- Områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) sikres som helhed i form af en
 - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
 - lav næringsstofbelastning samt
 - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Generelle retningslinjer

Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

- Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
- Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.
- Hydrologiprojekter finansieret via landdistriktsprogrammet, igangsatte Life-projekter og udvidelse/sikring af levesteder fra Natura 2000-planen 2010-15 afsluttes.
- For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.

- Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Område specifikke retningslinjer

- Tilstanden af levestederne for plettet rørvagtel og rørdrum forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til levested for plettet rørvagtel og rørdrum, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO² og et renere vandmiljø.
- Kommunen og offentlige lodsejere skal være særlig opmærksomme på højmose, tidvis våd eng, rigkær, indlandssalteng, kalkoverdrev, lys skivevandkalv og mosehornugle samt sangsvane, sædgås og troldand som trækfugle (jf. områdets målsætning), som er i tilbagegang inden for den biogeografiske region.

Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 163 bestående af habitatområde H145, H146 og H194 og fuglebeskyttelsesområde F91 og F93. Nedenstående naturtyper er kortlagt i perioden 2010-2011 i området. Nogle naturtyper på udpegningsgrundlaget er ikke kortlagt af staten endnu. Det drejer sig om vandløb (3260), søbred med småurter (3130), å-mudderbanke (3270) og urtebræmme (6430).

Tabel 8. Naturtyper på udpegningsgrundlaget*

Naturtype nr.	Naturtype navn	Handleplanmyndighed				I alt*
		Næstved Kommune	Faxe Kommune	Sorø Kommune	Ringsted kommune	ha
1340	Indlandssalteng	0,4 ha	0 ha	0 ha	0 ha	0,4
3140	Kransnålalgesø	0,2 ha	0,2 ha	0 ha	0 ha	0,4
3150	Næringsrig sø	2,7 ha	0,6 ha	0 ha	0 ha	3,3
3160	Brunvandets sø	19,7 ha	0,3 ha	0 ha	0 ha	20,0
6210	Kalkoverdrev	7,6 ha	0 ha	0 ha	0 ha	7,6
6230	Surt overdrev	0,01 ha	0 ha	0,4 ha	0 ha	0,4
6410	Tidvis våd eng	18,6 ha	17,2 ha	0 ha	0 ha	35,8
7110	Højmoser	45,1 ha	0 ha	0 ha	0 ha	45,1
7120	Nedbrudt højmoser	33,0 ha	0 ha	0 ha	0 ha	33,0
7140	Hængesæk	9,2 ha	0 ha	0 ha	0 ha	9,2
7210	Avneknippemose	2,7 ha	13,9 ha	0 ha	0 ha	16,6
7220	Kildevæld	0,2 ha	0 ha	0,2 ha	0 ha	0,4
7230	Rigkær	5,1 ha	1,7 ha	0 ha	0 ha	6,8
9160	Ege-blandskov	2,2 ha	0 ha	0 ha	0 ha	2,2
91D0	Skovbevokset tørvemose	148,3 ha	45,5 ha	0 ha	0 ha	193,8
91E0	Elle- og askesump	1,7 ha	1,7 ha	0,5 ha	0 ha	3,9
I alt* (ha)		296,7	81,1	1,1	0	378,9

* Omfatter ikke offentlige arealer hvor ejeren gennemføre Natura 2000-planen i egen drifts og plejeplan, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

Arter på udpegningsgrundlaget:

Mygblomst (1903)
Lys skivevandkalv (1082)
Stor vandsalamander (1166)
Sumpvindelsnegl (1016)
Skæv vindelsnegl (1014)
Tykskallet malermusling (1032)
Pigsmertling (1149)
Bæklampret (1096)

Fugle på udpegningsgrundlaget:

Ynglefugle:

rørdrum (Y)
plettet rørvagtel (Y)
rørhøg (Y)
engsnarre (Y)
mosehornugle (Y)
trane (Y)

Trækfugle:

sædgås (T)
sangsvane (T)
havørn (T)

Tilstandsvurdering

Der er foretaget en kortlægning og tilstandsvurdering i 2010-2011 af nedenstående naturtyper i Natura 2000-området.

Der er 5 tilstandsklasser. Naturtyper i tilstandsklasse I og II opfylder kravet om gunstig bevaringsstatus, forudsat at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats.

I	II	III	IV	V
Høj	God	Moderat	Ringe	Dårlig

I tabel 9a ses en samlet oversigt over tilstanden af de undersøgte naturtyper. Tabel 9b-d vises tilstanden af naturtyperne i hver af de tre kommuner.

Tabel 9a. Naturtilstand/skovtilstand af kortlagte naturtyper (samlet for alle kommuner)*

Naturtype nr.	Naturtype navn	Naturtilstand					I alt*
		I	II	III	IV	Ingen tilstand	
1340	Indlandssalteng	0 ha	0 ha	0,4 ha	0 ha	0 ha	0,4
3140	Kransnålalgesø	0 ha	0,2 ha	0 ha	0 ha	0,2 ha	0,4
3150	Næringsrig sø	0 ha	1,4 ha	0,8 ha	0 ha	1,1 ha	3,3
3160	Brunvandet sø	0 ha	2,5 ha	0 ha	0 ha	17,5 ha	20,0
6210	Kalkoverdrev	0 ha	0 ha	6,9 ha	0,7 ha	0 ha	7,6
6230	Surt overdrev	0 ha	0 ha	0,01 ha	0,4 ha	0 ha	0,4
6410	Tidvis våd eng	0 ha	25,3 ha	10,5 ha	0 ha	0 ha	35,8
7110	Højmose	0 ha	20,1 ha	25,0 ha	0 ha	0 ha	45,1
7120	Nedbrudt højmose	0 ha	28,5 ha	2,8 ha	1,7 ha	0 ha	33,0
7140	Hængesæk	0 ha	0,9 ha	8,3 ha	0 ha	0 ha	9,2
7210	Avneknippemose	0,1 ha	16,5 ha	0,01 ha	0 ha	0 ha	16,6
7220	Kildevæld	0 ha	0 ha	0,4 ha	0,04ha	0 ha	0,4
7230	Rigkær	0 ha	0,6 ha	5,6 ha	0,6 ha	0 ha	6,8
9160	Ege-blandskov	1,8 ha	0,3 ha	0 ha	0 ha	0 ha	2,1
91D0	Skovbevokset tørvemose	22,4 ha	171,4 ha	0 ha	0 ha	0 ha	193,8
91E0	Elle- og askesump	1,7 ha	2,2 ha	0 ha	0 ha	0 ha	3,9
I alt (ha)		26,0	269,9	60,7	3,4	18,8	378,9

* Omfatter ikke offentlige arealer hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egen drifts og plejeplan, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

Tabel 9b. Naturtilstand/skovtilstand af kortlagte naturtyper i Næstved Kommune*

Naturtype nr.	Naturtype navn	Naturtilstand					I alt* ha
		I	II	III	IV	Ingen tilstand	
1340	Indlandssalteng	0 ha	0 ha	0,4 ha	0 ha	0 ha	0,4
6210	Kalkoverdrev	0 ha	0 ha	6,9 ha	0,7 ha	0 ha	7,6
3140	Kransnålalgesø	0 ha	0,2 ha	0 ha	0 ha	0 ha	0,2
3150	Næringsrig sø	0 ha	1,4 ha	0,6 ha	0 ha	0,7 ha	2,7
3160	Brunvandet sø	0 ha	2,5 ha	0 ha	0 ha	17,2 ha	19,7
6230	Surt overdrev	0 ha	0 ha	0,01 ha	0 ha	0 ha	0,01
6410	Tidvis våd eng	0 ha	9,6 ha	9,0 ha	0 ha	0 ha	18,6
7110	Højmose	0 ha	20,1 ha	25,0 ha	0 ha	0 ha	45,1
7120	Nedbrudt højmose	0 ha	28,5 ha	2,8 ha	1,7 ha	0 ha	33
7140	Hængesæk	0 ha	0,9 ha	8,3 ha	0 ha	0 ha	9,2
7210	Avneknippemose	0,1 ha	2,6 ha	0,01 ha	0 ha	0 ha	2,7
7220	Kildevæld	0 ha	0 ha	0,2 ha	0,04ha	0 ha	0,24
7230	Rigkær	0 ha	0,3 ha	4,2 ha	0,6 ha	0 ha	5,1
9160	Ege-blandskov	1,8 ha	0,3 ha	0 ha	0 ha	0 ha	2,1
91D0	Skovbevokset tørvemose	22,4 ha	125,9 ha	0 ha	0 ha	0 ha	148,3
91E0	Elle- og askesump	1,7 ha	0 ha	0 ha	0 ha	0 ha	1,7
I alt (ha)		26,0	192,3	57,4	3,0	17,9	296,7

* Omfatter ikke offentlige arealer hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egen drifts og plejeplan, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

Tabel 9c. Naturtilstand/skovtilstand af kortlagte naturtyper i Faxe Kommune*

Naturtype nr.	Naturtype navn	Naturtilstand					I alt* ha
		I	II	III	IV	Ingen tilstand	
3140	Kransnålalgesø	0 ha	0 ha	0 ha	0 ha	0,2 ha	0,2
3150	Næringsrig sø	0 ha	0 ha	0,2 ha	0 ha	0,4 ha	0,6
3160	Brunvandet sø	0 ha	0 ha	0 ha	0 ha	0,3 ha	0,3
6410	Tidvis våd eng	0 ha	15,7 ha	1,5 ha	0 ha	0 ha	17,2
7210	Avneknippemose	0 ha	13,9 ha	0 ha	0 ha	0 ha	13,9
7230	Rigkær	0 ha	0,3 ha	1,4 ha	0 ha	0 ha	1,7
91D0	Skovbevokset tørvemose	0 ha	45,5 ha	0 ha	0 ha	0 ha	45,5
91E0	Elle- og askesump	0 ha	1,7 ha	0 ha	0 ha	0 ha	1,7
I alt (ha)		0	77,1	3,1	0	0,9	81,1

* Omfatter ikke offentlige arealer hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egen drifts og plejeplan, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

Tabel 9d. Naturtilstand/skovtilstand af kortlagte naturtyper i Sorø Kommune*

Naturtype nr.	Naturtype navn	Naturtilstand					I alt* ha
		I	II	III	IV	Ingen tilstand	
6230	Surt overdrev	0 ha	0 ha	0 ha	0,4 ha	0 ha	0,4
7220	Kildevæld	0 ha	0 ha	0,2 ha	0 ha	0 ha	0,2
91E0	Elle- og askesump	0 ha	0,5 ha	0 ha	0 ha	0 ha	0,5
I alt (ha)		0	0,5	0,2	0,4	0	1,1

* Omfatter ikke offentlige arealer hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egen drifts og plejeplan, eller kortlagte skovnaturtyper i fredskov, da de vedtagne skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. i perioden 2010-2021.

Bilag 4: Kortbilag

Afgrænsning af Natura 2000-område nr. 163 (lilla) og kortlagte lysåbne naturtyper (grønne) samt kortlagte skovnaturtyper som ikke er fredskov (røde).

